

פרשת תרומה

207

The Name of the Parsha

- 1 Terumah means "contribution," since the Tabernacle was constructed from contributions made by the Jewish people.
 - But why is the Parsha about God's house named after man's contribution?
 - 6 Chasidic thought teaches that God created the world because He had a plan, but the plan contains a clause:
 - The plan is that God's presence should be revealed in the world.
 - The clause is that this should occur by the efforts of man.
 - 11 At the giving of the Torah, God stated His plan. He taught us that we can reveal His presence in the world by performing the mitzvos.
 - But, at that moment, everything had come from God.
 - With the construction of the Tabernacle, God's clause began to be implemented. Now, man had made an effort to help God's plan reach fruition.
- Based on Likutei Sichos, vol. 21, p. 1166

אם תרומה
 (1)
 Lebansteler
 Rebe

דרשת רבינו בסעודת שבע ברכות*

איך צריכים זוג דתי לרהט את ביתם. ואין כוונתי לסידור וקשוח
 הרהיטים הגשמיים, אלא במובן הרוחני. ונראה שהמשכן שעשו בני
 ישראל במדבר לבית לדי יכול לשמש כדוגמא שאפשר ללמוד הימנו.
 דהנה בפרשת תרומה נזכרו ככלי המשכן הארון, השלחן והמנורה.
 הכלי הכי חשוב היה הארון, הנקרא ארון העדות על שם לוחות העדות
 שהיו מונחים בו, וכפי פירוש רש"י (שמות כ"ה, ט"ז) שהיא לעדות ביני
 וביניכם שצויתי אתכם מצוות הכתובות בה. ועל גבי הכפורת שעל הארון
 היו שני הכרובים, אשר כתוב בהם (כ"ה, כ"ב) ודברתי אתך מעל הכפורת
 מבין שני הכרובים אשר על ארון העדות.
 והנה נוסף על ג' כלים אלו היה שמה בהיכל עוד כלי רביעי, דהיינו
 מזבח הקטרת, אלא שלא נזכר עד פרשת תצוה. ובפרשת ויקהל
 (ל"ז, כ"ה) נזכרו כל ד' כלים אלו ביחד, בשעת עשייתם. אבל מזה שלא
 נזכר מזבח הקטרת בפרשת תרומה (בקשר להציווי), אולי יש לדייק
 שגדרו ואופיו של כלי זה שונה מזה של ג' הכלים האחרים.
 ועיין אבן עזרא (שמות כ"ה, כ"ב), ויש לתמוה למה לא הזכיר
 מזבח הקטרת. והתשובה בדרך משל, כי הכבוד לא ימוש. על כן הארון
 דמות כסא, והנה המנורה ושלחן ערוך ... ומשה הזכירו לבני ישראל
 אחר המנורה, וכן במעשה.
 ודבריו סתומים וצריכים באור. והנראה לומר בכונתו שתכלית
 בנין המשכן היא לא רק לשם הקרבת הקרבנות, דלזה היה מספיק
 מזבח מבלי שום צורך לבנין מפואר עם כל הכלים, אלא נראה דעיקר
 תכלית בנין המשכן היה לעשות בית לדי². וכ"כ האבן עזרא להדיא
 (כ"ה, א') בהעלותו אל ראש ההר דיבר לו על דבר המשכן. והטעם שיעשו
 מקדש לשם הנכבד וישכון בתוכו ושם ידבר עם משה ולא יעלה על ההר.
 ועיין עוד מש"כ האבן עזרא (כ"ה, ח') דנקרא מקדש, בעבור היותו משכן
 השם הקדוש. ולזה הסכים אף הרמב"ן, שכתב (שם כ"ה, א') והנה עיקר
 החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון.
 ועפ"י הסביר האבן עזרא שרק ג' הכלים שזכרו בפרשת תרומה
 (הארון השלחן והמנורה) נצרכים בכדי ליצור 'בית', בכדי לקיים מצות
 יעשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. ואילו מזבח הקטרת היה נצרך רק בכדי
 לקיים על ידו מצות הקטרת הקטורת, ולא בכדי ליצור את השם 'בית',
 ולמרות מה שנצטוו משה על כל ד' כלים אלו בבת אחת, ואף בשעת
 עשייה, עשו כל ארבעתם בבת אחת, מכל מקום חלקן הכתוב באופן שכזה
 (שלא נזכר מזבח הקטרת בפרשת תרומה), מפני שגדרו שונה, וכאמור.
 והיאך לרהט בית לאורח יש לנו ללמוד מן האשה השונמית שאמרה
 לבעלה (מלכים ב', ד"ו) נעשה נא עליית קיר קטנה, ונשים לו (עבור)
 אלישע הנביא) שם מטה ושלחן וכסא ומנורה, והיה בבואו אלינו, יסור
 שמה. וכך היה המשכן בית דירה עבור השכינה, שהקב"ה נקרא (בכמה
 מקומות בספרי הנביאים) יושב הכרובים, ובתנחומא לפרשת ויקהל
 (ס"ז ז') איתא, שכסא הכבוד היה מכוון כנגד שני הכרובים, שהיה בהם
 מושבו של הקב"ה.

ק"ק
 ק"ק

(2)

(1)

ועל כן יש להחשיב את הכפורת עם שני הכרובים כדוגמת כסא
 ומטה. ועיי המנורה והשלחן הרי נשלמו ד' הכלים (שלמדנו מן האשה
 השונמית) הנצרכים לבית דירה לשם הכנסת אורחים. ודבר פשוט הוא
 שאין הקב"ה צריך לכל אלו הכלים, וכלשון המדרש אגדה (בובר,
 לפרשת תרומה), אמר להם, אתם בשר ודם צריכים לכל זה, אבל אני
 צריך, כי אין לפני לא אכילה ולא שתייה, ואיני צריך מאור, ועבדי
 יוכיחו, כי השמש והירח מאירים לכל העולם, ואני משפיע עליהם מאורי
 ... אם כן עשו מה שאתם חפצים, אלא עשו אותם כאשר אני מצוה
 אתכם, שנאמר, ועשו לי מקדש, ועשו לי מנורה ... ועשית שלחן....
 ומלשון המדרש משמע שכל ענין בניית המקדש היה באמת
 בבחינת פשרה וויתור מצדו יתברך, דהקב"ה באמת אין לו גוף, ומה
 שייך שתהיה מצוה לבנות לו בית, והיאך אפשר לצמצם את האין-סוף.
 אלא שבני אדם יש להם צרכים רגשיים, וביניהם – הצורך להרגיש
 בחוש ובממשות את קירבתו יתברך, וכלשון המדרש הנ"ל "מה שאתם
 חפצים", על כן צוה שיבנו לו בית בכדי להרגיע את הצורך הזה, וירגישו
 בזה כאילו הוא גר אתם ממש ובסמוך להם.

(3)

כלומר, במדרש נמצא שלמרות מה שהשי"ת הוא אין סוף (טרנ-
 צנדינ"ט), מכל מקום באותו הזמן הוא צימצם את עצמו למקום קטן.
 וכך הוא במדרש במדבר רבא (י"ב, ד'), אמר ר' יהושע דסכנין בשם
 ר' לוי, למה הדבר דומה, למערה שהיא נתונה על שפת הים, רעש הים,
 ונתמלאת המערה, והים לא חסר כלום, כך אהל מועד נתמלא מזיו
 השכינה (צמצום), והעולם לא חסר כלום (אין סוף). והשוה המדרש
 בשמות רבא (ג', ו'), אמר הקב"ה כשאני מבקש, כבודי מלא כל העולם,
 שנאמר (ירמיה כ"ג, כ"ד), הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאום ד',
 וכשבקשתי – דברתי עם איוב מן הסערה (איוב ל"ח, א'), וכאשר אני
 מבקש, מתוך הסנה.³

והרמב"ם כנראה חולק וסובר שאילו לא נתחייבו בקרבנות, לא
 היתה קיימת בכלל מצות בנין בית המקדש, שהרי כן כתב בריש הלכות
 בית הבחירה, מצות עשה לעשות בית לד' מוכן להיות מקריבים בו
 הקרבנות, וחוגגים אליו ג' פעמים בשנה וכו'. וכן כתב גם בספר המצוות
 (מ"ע כ'), חייא שצונו לבנות בית הבחירה לעבודה, בו יהיה ההקרבה
 והבערת האש תמיד, ואליו תהיה ההליכה והעלייה לרגל וכו'. וכונת
 הרמב"ם במה שכתב (במשנה תורה) "בית לד'", היינו בית שמקריבים
 בו קרבנות לד', ולא רצה לבאר ביטוי זה כהבנת האבן עזרא והרמב"ן,
 דזחו לשיטתו, שהדגיש בכל ג' ספריו את ענין חרזת ההגשמה, ע"י פירוש
 המשניות (לפרק חלק) היסוד השלישי שלילת הגשמות ממנו.... אינו גוף
 ולא כח בגוף ולא ישיגוהו מאורעות הגופים, אבל מה שבא בכתבי הקודש
 שמתארים אותו בתארי הגופות כמו ההליכה והעמידה והישיבה ... הכל
 דרך השאלה וכו'. וכן כתב עוד בהלכות יסודי התורה (פ"א הל' ח-ט),
 ובספר מורה נבוכים (חלק א'). לפיכך דחה הרמב"ם כל הענין הזה של
צמצום (כאילו הקב"ה שוכן באיזה בנין), ולפי דעתו כל תכלית בנין
 המשכן (ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם), לא נתקיימה בבנין המקדש
 בלבד, אלא דוקא לאחר מכן – בהקרבת הקרבנות באותו המקדש,
 דענין ושכנתי בתוכם מתקיים רק ע"י קרבנות, הבא מלשון התקרבות,
 שהאדם מתקרב אל הקב"ה ביותר ומתלהב אליו ע"י עבודת הקרבנות.

וסמליות עניני הארון והשלחן והמנורה נתפרשו בספר המורה (ח"ג פי מ"ה)
 באופן אחר לגמרי מאשר מה שכתבנו לעיל על פי האמור באשה השונמית].
 ואין היקש למחצה, ואם לפי דברי האבן עזרא המשכן יכול ליהפך
 לבית, הבית (הפרטי של היהודי) יכול ליהפך למשכן, שגם אנחנו יכולים
 לארח את הקב"ה בביתנו (הפרטי) ע"י שנטע בביתנו כל הענינים
 מרוחניים שהזכירה האשה השונמית, דהיינו מטה ושלחן וכסא ומנורה,
 ועל דרך הדרש י"ל שהמטה מסמלת את ענין טהרת המשפחה, והשלחן
 מסמל את ענין הכשרות ומצות הכנסת אורחים, והמנורה מסמלת
 תלמוד תורה, כדכתיב (משלי ו', כ"ג) כי נר מצוה ותורה אור. ובבית
 שכזה, עם ריהוט רוחני שכזה, בודאי ישמע בה קול ד', וכדכתיב במשכן
 (כ"ה, כ"ב), ונועדתי לך שם, ודברתי אתך מעל הכפורת וגו'. במשכן שכזה
 תמצא השכינה מקום לגור.

(2)

כה, ט) ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן וגו'. מפני מה הוצרכה התורה לספר כל הפרטים בבנין המשכן, המשכן נבנה לדור המדבר והתורה ניתנה לכל הדורות ומה לי אם נבנה המשכן מעצי שטים ומיריעות וכדומה?

שנית, למה באמת היה צריך ציווי השם על כל פרט ופרט, ואמאי לא ציוה השם שיבנו משכן שיהא בו העזרה, אולם, קודש, וק"ק, והאורך והרוחב והגובה, ובנו בני"י כפי מחשבתם? שלישית, לאיזה צורך ציוה השם לבנות בית המקדש ולצמצם שכינתו בק"ק וכשאלת משה רבינו ע"ה, הלא שמים ושמי שמים לא יכלכלוך, ועיין בפסיקתא.

המשכן נבנה בשביל ישראל, קדם החטא לא היו צריכים למשכן כי היו קרובים לשם, ויצא שכל מקום שהם אדמת קודש הוא, ולאחר החטא היו צריכים ישראל למשכן שיבואו שמה ויראו את הנסים הגלויים לעורר את תשוקתם לשם ועיין במפרשים.

ואם היה מצוה הקב"ה על בנין המשכן ולא על אופן הבנין, בודאי היו חושבים בני"י שצריך לבנות בית להשם מדברים בלתי טבעיים, המשכן צריך להיות תלוי באויר ולא על עפר הארץ, וציוה השם שיבנו המקדש מדברים החומרים והגשמיים שבונים את בתיהם מקרשים מזהב ומכסף כי עיקר חכלית המשכן היא להכניס קדושה לדברים הגופניים והארציים ולפיכך ציוה השי"ת להכניס שלחן במשכן לרמו כי גם האכילה צריכה להיות קודש.

ושנית כי ברצונם לבנות משכן שיהיה בו השראת השכינה, צריך כל פרט ופרט להיות עפ"י ציווי השם ורק אחרי ידיעתם בבירור שרצון השם הוא להיות כך וכך ישרה השכינה שמה ולא לסמוך על שכלם הדל והחלוש כמו שעושים כמה מרבני זמנינו בתשבם שקולא זו או זו יפעול הרבה בעד התעוררות לדת בקרב המחנה הצעיר, והנסיין מעיד שלא הצליחו כלום ויצא שחרם בהפסדם.

ומהנסיים שהיו במקדש שמקום הארון והכרובים אינו מן המדה. ובארתי הכונה להראות שאין למדוד עניני הקדושה במדה שאנו רגילים למדה, ולא מה שנראה טוב בעינינו בעד הרבצת הדת הוה באמת טוב ומועיל.

וכן מקום הכרובים הרומזים על חינוקות של בית רבן הסוככים בכנפיהם על הכפורת — שומר התורה — ג"כ אינו מן המדה שאנו רגילים למדוד ואין לשער מעלת החינוך וכדומה, וגם בההוצאה בעד החינוך אינו מן המדה כלל כי כל הפוחת פוחתין לו וכל המוסיף מוסיפין לו (ביצה טז).

וגם אמרתי להם ביאור נחמד מאת מורנו ורבנו (שליט"א) [זצ"ל] בענין מקום הארון אינו מן המדה להראות שאין התורה מצומצמת לקודש הקדשים כי מקומה והשפעתה צריכה להיות בכל מקום.

כה, ב) דבר אל בני"י ויקחו לי תרומה. ש"ר, ויקחו לי תרומה הה"ד כי לקח טוב נתתי לכם תורת אל תעובו וכו' משל למלך שהיתה לו בת יחידה וכו' אלא זו טובה עשה לי, שכ"מ שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם וכו' כך אמר הקב"ה לישראל, נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכ"מ שאתם הולכים בית א' עשו לי שאדור בחוכו, שנא' ועשו לי מקדש.

כתיב את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה'. מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מא-ליקין אני ה' (קדושים). תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים [ברכות יז]. לימדנו חז"ל במשל למלך שהיתה לו בת יחידה וכו' הצורך שיש בבנין בית המקדש, והלא יפה תמהו, מלא כל הארץ כבודו, ואיך, ולאיזה צורך, אפשר לצמצם שכינתו לבית, והלא שמים ושמי השמים לא יכלכלוך, ואיזה בית אשר תבנו לשמי.

פתגם העולם, שמרוב האילנות א"א ליראות את היער. ולפעמים בעסק בתורה שהיא רחבה מארץ מדה, עלול האדם לשכח את נותן התורה. ושחכליתה ומגמתה של התורה היא תשובה ומעשים טובים ויראת שמים, ונדמה כאילו העסק בתורה, בהגדרת דיניה, וברדת האדם למצולותיה שעומק מתהומות הים, היא תכלית בפני עצמו. וכאילו יראת שמים הוא ענין טפלי ואגבי שרק עמי הארצים עוסקים בה.

וכדי שלא לטעות טעות גדול כזה, ציוהה התורה לבנות בית לה', שישמש כסמל של שכינה במחנה, שנותן התורה הוא עמנו, עם התורה שנתן לנו.

ובזה עולה יפה סמיכות הפרשיות של קבלת התורה, עם מצות מזבח אדמה תעשה לי לואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח לומר לך שתשים סנהדרין אצל המקדש. וסוף פרשת משפטים חוזרת למתן תורה, ולכריחת כרית בין בני"י וה', ופרשת התורה עוסקת עם בנין ביה"מ.

הקב"ה נתן לנו את התורה [יתרו], ובנין המזבח בא ללמדנו שלאחר נתינת התורה לא עזבו את ואת התורה, מזבח אדמה תעשה לי. וציוה לנו על המשפטים שבין אדם לחבירו, וזמשי"א, לומר לכם אל תטלוה איני יכול, וציוה לנו היא תפקידה של התורה לשפר ולזכך הנהגות בני אדם שינהגו בדרך הטוב והצדק. וכשתהוה צדק ושלום

4

31N's
10

16

17

26

5
pe

6

11

16

21

3

(6) מתיין ק"מ השלמה

(כהג) וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת.

ואיתא בשמות רבה (פרשה מט,ב) זהב זה אברהם שנבחן בכבשן האש כזהב, כסף זה יצחק שנצרך ככסף על גבי המזבח, נחשת זה יעקב שנאמר (לכו) "נחשתי ויברכני ה' בגללך", ע"כ וצריך ביאור להבין ענינו של כל אב במשל זה גם יש לתמוה היכן מצינו שאברהם נמשל לדבר החשוב ביותר, ויצחק לדבר הפחות ממנו, ויעקב לדבר הפחות משניהם, הרי בדרך כלל אנו יודעים שיעקב הוא בחיר האבות ועוד, איזה סיוע מביא המדרש לזה שיעקב נמשל לנחשת, ממה שאמר לבן ליעקב "נחשתי ויברכני ה' בגללך".

ונראה לפרש, שהרי הזהב בטבעו יש לו זיו ויופי ואין בו סיג, אבל כסף צריכים לנקותו מן הסיגים, ורק אחר כך נעשה נקי וצרוף ונראה במלוא הדרו, ונחשת יש לו תכונה אחרת, שמתחילה הוא נראה פשוט מאד ואין לו זיו והדר כלל, אבל כשמשפשפים ומצחצחים אותו משתנה מראיתו עד שהוא כמעט כזהב ביפיו, וכן מבואר בסוגיא דיומא (לח.ו). וי"ל שזהו המשל של המדרש, שהבחינה שהכל מודים בזיוה והדרה נמצאת באברהם יותר מבשאר האבות, במה שהיה ניכר וברור לעין כל גדלותו ורוממותו. וכן אחרי שיצא אברהם אבינו מכבשן האש יצא טבעו בכל העולם, עד שלבסוף היו כל מלכי מזרח ומערב משכימין לפתחו, כמבואר בדברי חז"ל. הרי שהיה בבחינת זהב בזה.

אבל יצחק לא זכה לביור זה מיד, שהרי כשהלכו לעקידה הלך אברהם ושני נעריו עמו, והם היו אליעזר וישמעאל (תרגום יונתן והובא ברש"י וירא כב,ג), ואליעזר הרי היה צדיק גמור "המושל בכל אשר לו" שהיה שליט ביצרו כרבו (בראשית רבה פרשה נט,ח) וגם היה "דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים" (יומא כח:), וישמעאל הרי היה בעל תשובה,

(7) כ' קט"ו

שכשהיה רשע גירשו אברהם מביתו ועכשיו שחזר על כרחך שעשה תשובה (וכ"כ רש"י בסוף פרשת חיי שרה), עד שהיו תנאים וכהנים גדולים נקראים על שמו. ואם כן היו

כאן צדיק גמור ובעל תשובה, ולא היה עוד מבורר שיצחק הוא היחיד ביניהם, עד שהגיעו סמוך לחר המוריה ורק הוא ראה את הענן הקשור על החר והם לא ראו, ואמר להם אברהם (בראשית כב,ה) "שבו לכם פה עם החמור" ודרשו רז"ל (עיי' בראשית רבה פרשה נו,ב) עם הדומה לחמור. ואז נתברר שרק יצחק וזרעו יש להם קדושת הגוף כקרבו, וכל הגוים ואפילו החסידים שביניהם אין להם קדושת הגוף, והם עם הדומה לחמור, שאף על

גב שפטר חמור צריך פדיון אבל קדושת הגוף כקרבו אין לו. ובירור זה היה כמו צירוף הכסף כשהוא נקי מכל סיג אז מתגלה יפיו לעין כל.

אבל יעקב אבינו שכל שנותיו סבל כל מיני צרות וגלויות, לא היה ניכר כל כך לעיני העולם גדולתו ורוממותו, עד כדי כך שאפילו כשראה לבן שבאה לו הצלחה מרובה על ידי יעקב, לא חשב שהוא משום שיעקב הוא אדם גדול, אלא שהוא בעל מזל, ולכן אמר "נחשתי ויברכני ה' בגללך" פ"י על ידי הניחוש שאני מנחש ראיתי שבאה לי הצלחה זו ע"י מזל טוב שלך. וכיון שלא היתה גדולתו ניכרת כל כך לעיני העמים, הרי הוא נמשל לנחשת שאין זיוו והדרו נראים עד אחרי השפשוף והצחצוח. ולעולם ישנן בעם ישראל שלש בחינות הללו, ולכן נצטוו לבנות את המשכן מזהב כסף ונחשת, כדי שיהיו כלולים בו כל המדות הללו.

גם מבחינת הגודל וגם מבחינת הרושם והנוכחות הכפורת והכרובים אינם טפלים לארון, והם מטילים עליו את צילם. נכון, שהכפורת היא גוש זהב סתמי, שממנו עולים שני הכרובים באופן טבעי, ולה עצמה אין תואר והדר. ברם ללא קשר לארון שמתחתיה ולכרובים שמעליה, עומדת הכפורת במרכז עבודת היום של היום הקדוש בשנה. כאשר נכנס הכהן הגדול לפני ולפנים פעם אחת בשנה, ביום המקודש ביותר, להקטיר קטורת ולהזות מדם הפר והשעיר, לא אל הארון ולא לכרובים מכוונות ההזאות אלא לכפורת. הארון מוזכר בתזילת הפרשה לציון מקום הכפורת³², ומשם ואילך כל העבודה אל הכפורת היא מכוונת, "כי

27

בענן אראה על הכפורת" (ויקרא טו, ב), "וכסה ענן הקטורת את הכפורת אשר על העדות" (שם שם יג), "ולקח מדם הפר והזה באצבעו על פני הכפורת קדמה ולפני הכפורת יזה" (שם שם יד) "והזה אותו על הכפורת ולפני הכפורת" (שם שם טו) - לא ארון ולא כרובים, רק הכפורת שביניהם.

ולא מקרה הוא. המילה המנחה בפרק המתאר את עבודת הכהן הגדול ביום הכפורים, שזורה מהשורש כפ"ר שבע פעמים חוזרת המילה כפורת בפרק ושש עשרה הטיות שונות של הפעל כפ"ר; וברור הוא הקשר בין הכפורת לכפרה: כיסוי החטא והעלמתו. כך מפורש במדרש, "למה נקרא שמה כפורת לפי שהיתה מכפרת על עוונותיהם של ישראל" (תנחומא ישן, ויקהל י) וכן מצינו בירושלמי: "כפורת זהב" - ולמה של זהב? תנא ר' בן חנינא: יבא זהב של הכפורת ויכפר על זהב של עגל" (שקלים א, א)³³. כך ממשיך האבע"ז שהובא לעיל: "כפורת - כדמות מכסה. ואמר יפת כי כמוהו לכפר עליו"³⁴ כמו 'כסוי חטאה'³⁵. ולפי דעתי שמילת לכפר עליו מגזירת כופר, והנה זה מפורש ונתנו איש כופר נפשו, ושם כתוב 'לכפר על נפשותיכם'³⁶ (כה, יז).

פן זה של הכפורת כמסתירה, מכסה ומגינה על הארון והלוחות שבו, מאיר רק את ייעודו של צד אחד של הכפורת - של הצד התחתון; ברם הכפורת משמשת גם בסיס למה שמעליה - לכרובים³⁷, והצד העליון הוא החשוב לא רק מבחינה גשמית - חזותית, ולא רק בתוקף העובדה שהכרובים הם חלק אינטגרלי- מיקשתי מהכפורת עצמה, בשר מבשרה וזהב מזהבה - אלא גם מהבחינה העיונית- רוחנית. מובן, שכדי לעמוד על תפקידה של הכפורת כמעמד וכבסיס לכרובים יש ללמוד לפני כן, את המסר והסמל של הכרובים עצמם.

הפירוש הפשוט והברור של המילה כרוב הוא מלאך, כך עולה ממקראות מפורשים בחזון המרכבה של יחזקאל, למשל, "ואראה והנה אל - הרקיע אשר על ראש הכרובים..." (יחזקאל י, א)³⁸. אמנם אונקלוס תרגם 'כרובים' כלשונו: כרוביא (כה, יח)³⁹, כשם שתרגם "מלאכי א-להים - כלשונו: מלאכיא דה" (בראשית כח, יב); אבל רש"י הסביר "וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים - מלאכי חבלה" (בראשית ג, כד) ופשוט הוא שהכרובים הם מלאכים, והחבלה נתווספה על שם להט החרב המתהפכת שהושמה בידם. כך עולה גם מסוגיית הגמרא העוסקת במלאכים שונים. אחרי שהגמרא דנה בכרובי יחזקאל, היא מבהירה את כוונת הפסוק שלנו: "מאי כרוב? אמר רבי אבהו, כרביא [=כתינוק] שכן בבבל קורין לינוקא רביא" (חגיגה יג ע"ב). הגמרא מבינה שכרוב הוא מלאך, ומנצלת את השם כרוב כדי להסביר שלמלאכים המדוברים יש מראה נערי. אבן עזרא מדייק "והכף - משרת"⁴⁰, היינו שהכ"ף של המילא כרכיא אבל הוא מוכיח מהפסוקים ביחזקאל שבמילה כרוב "הכ"ף - שורש" שייכת למילה ואינה אות יחס.

חז"ל קבעו: "כרובים הללו למה? אלא כדי לידע שיש כרובים למעלה בשמים דכתיב (יחזקאל י, כ), 'היא החיה אשר ראיתי תחת א-להי ישראל בנהר כבר, ואדע כי כרובים המה'⁴¹. על הסמל והמסר כתב רבינו בחיי: "על דרך הפשט הכרובים במקדש ובמשכן עדות למציאות מלאכים, שכשם שנצטוונו באמונת מציאות השי"ת, והוא עיקר ראשון מעיקרי האמונה, כך נצטוונו שנאמין מציאות המלאכים והוא העיקר השני. גם הרמב"ם מבין שהכרובים באים להציג את האמונה במלאכים, אולם מדגיש שהדבר נועד לאמת את הנבואה שבאה באמצעות מלאך: "וצונו אנוהו שנבנה היכול לשמו יחעלה, וישיה רב הארון שיש רב שני לוחות אבנים, וכבר נודע שפינת אמונת הנבואה

קודמת לאמונת התורה, שאם אין נביא אין תורה, והנביא לא תבאהו הנבואה רק באמצעות מלאך... עד שמשנה רבינו תחילת נבואתו היה במלאך זיורא אליו מלאך ה' בלכת אש'. הנה התבאר שאמונת מציאות המלאכים קודמת לאמונת הנבואה, ואמונת הנבואה קודמת לאמונת התורה... ולחיוק אמונת זאת הפינה צוה השי"ת לעשות על הארון צורת שני מלאכים⁴² לקיים מציאות המלאכים באמונת ההמון אשר הוא דעת אמיתי שני, לאמונת מציאות ה'⁴³.

וממשיך רבינו בחיי: "ומפני שהכרובים לדעתי הם רמז למציאות המלאכים, והמלאכים רבים על כן נוכל לומר לפי זה כי באה מילת כרובים לרמז לשון רבים וה' א-להי ישראל עליהם כמאמרו 'יושב הכרובים' (תהילים פ, ב)... לפי שאות כ' מורה על כסא שהרי שם כסא נתיסד על אות כ"ף לענין נעלם", וכן מורה על כבוד. ויתבאר מזה כי המלאכים כסא כבוד לקבל הכבוד כי כן כתיב 'זכבוד א-להי ישראל עליהם מלמעלה' (יחזקאל ג, יט) (רבינו בחיי כה, יח). ובעל הטורים מצא רמז לכרובים המשמשים כסא כבוד לשכינה, שכן 'כרובים' בגימטריה 'מראה כבוד' [=278].

ומעין זה כתב חכם בן זמננו: "עיקרו של דבר הוא שדברה תורה בלשון בני אדם והכתוב מדמה צורה ליוצרה, ואת מלכות הרקיע כעין מלכות הארץ... קודש הקדשים החדר הפנימי המוסתר ע"י הפרוכת הוא המדור המיוחד לשכינת ה' א-להי ישראל. ואין שם כסא למושב, אלא מושבו של ה' הוא כביכול על שני כנפי הכרובים הפרושות ונוגעות זו בזו, ומשום כך לפעמים מכנים את ה' בתואר 'יושב הכרובים'... ויש כאן סמל שגם כשה' שוכן בקביעות במקדשו, הוא נח כביכול על כנפי הכרובים - להודיע שהשגחתו מגעת במהירות לכל מקום בעולם. ובלשון אחרת: הדימוי שה' שוכן במקדשו אינו מבטל את הדימוי שה' רוכב במרחבי השמים, כדי להשליט רצונו בכל מקום בעולם"⁴⁵. ולהלן הוא עומד על היחס בין הכרובים הכפורת והארון: "הכרובים

עומדים על הכפרת, והכפרת מכסה את ארון העדות אשר בו לוחות הברית והכרובים סוככים בכנפיהם על הכפרת, נמצא שהן שומרות את לוחות הברית שלמטה מהן; ומבחינה זאת הכרובים שבמשכן הם זכר לכרובים שבגן עדן השומרים את דרך עץ החיים... הארון בעיקרו הוא מקום שמירתם של לוחות הברית והוא נתון מתחת לכפרת ולכרובים מקום מושב השכינה - כמלך בשר ודם שנותן מתחת לכסאו את תעודות הברית ואת ספרי החוקים".

אולי חשיבותה של הכפורת נמדדת בזה שהיא מהווה ייצוג נאמן לרעיון של המשכן בכלל, של השראת השכינה בעולם הגשמי השפל. כבר שאל שלמה: "כי האמנם ישב א-להים על הארץ? הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך, אף כי הבית הזה אשר בניתי" (מלכים א' ח, כז). כידוע היתה תשובת ה' למשה ששאל שאלה דומה: "לא כשם שאתה סבור כך אני סבור אלא עשרים קרש בצפון, ועשרים בדרום וחמש במערב, ולא עוד אלא שארד ואצמצם שכינתי בתוך אמה על אמה" (שמות רבה לד, א). הכרובים מציינים את העולמות המלאכיים העליונים, הנושאים על גבם את השכינה עצמה; והתורה - הלוחות, רומזת לרוחניות שירדה לעולם המעשה, כדי לקיים את מצוותיה, ולעצב בכוח התורה שבעל פה את הלכותיה וגדריה. הארון והלוחות הם בחינת 'אתערותא דלתתא', הכרובים וכנפיהם הם בחינת 'אתערותא דלעילא'; והכפורת יוצרת את הלחם שביניהם, היא המפגש של שני העולמות הללו.

כמו המקף המלכד את צמד המילים לאחת, גם הכפורת, שהיא בעינינו גוש סתמי של זהב מלכדת את שני העולמות. יש בה ביטוי שאין בכרובים לבדם ואין בתורה כשלעצמה - החיבור: השיתוף בין עולמות עליונים ותחתונים, בין שמים וארץ. אשר על כן עבודת יום כיפור והזיות הדם נעשו דווקא אל מול פני הכפורת, ולא אל מול פני הכרובים או הארון.

(ז) ומקבות והגרון כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהכנותו. בבית אינו נשמע אבל בחוץ נשמע. ומה אני מקיים (שמות כ'): ואם מזבח אבנים תעשה לי לא תבנה אתהו נזית, בו אי אתה בונה נזית, אבל אתה בונה בהיכל ובקדש הקדשים נזית. שהיה כדון ומה אם מזבח הקל אסור לבנות בו נזית, ההיכל וקדש הקדשים החסורים דין הוא שלא יהו בונין בו נזית. תלמוד לומר: לא תבנה אתהו נזית, בו אי אתה בונה נזית אבל אתה בונה נזית בהיכל ובקדש הקדשים (ו). מכאן היה רשב"א אומר: המזבח נברא להאריך שנותיו של אדם והברזל לקצר שנותיו של אדם אינו רשאי להניף המקצר על המאריך. ריב"ז אומר: הרי הוא אומר: אבנים שלמות תבנה, אבנים שמטילות שלום, והרי דברים קל וחומר ומה אם אבני מזבח שאינם לא רואות ולא שומעות ולא מדברות על שמטילות שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, אמר הסב"ה לא תניף עליהם ברזל, המטיל שלום בין איש לאשתו, בין עיר לעיר, בין אומה לאומה, בין ממשלה לממשלה, בין משפחה למשפחה, על אחת כמה וכמה שלא תבא עליו פורענות.

10
אבל

11 אסור בקרב'א

והנראה לומר שזהו משום דהא דאסור להניף ברזל על המזבח, וזהו כבוד להורות להעם שמו שמשמש בכה החרב אין בו חלק בקדושה. שהרי גם המזבח נפסל על ידי החרב, והנה האיסור הזה הוא רק אצל יחיד בלבד. אבל להצבור הרי יש מצות הרבה שצריכין להשתמש בהן בכה החרב. כי ביה דין דנין את התוסאים לפיתה. והסתברו חיו מתירין לעת הצורך לצאת למלחמה. והנה על המזבח הרי היו מקריבין גם קרבנות של

1 ונהנה יש לנו להבין מפני מה על המזבח אסור להניף ברזל ועל ההיכל וקדשו הקדשים מותר אם שגם שם מקריבין קרבנות. כי הקטורת הרי מקריבין בכל יום על מזבח הזהב שהוא בהיכל, וגם ביום הכפורים היו מניין את הדם על מזבח הזהב ובקדשו הקדשים.

12 אסור א"פ

ושלחתי בארזים: ויבן את היציע על קרית הבית המש אמת קומתו ויאלחו את הבית בעצי ארזים: ויהי דברי יציעה אל שלמה לאמר: כי הבית הזה אשר אתה בנה אשתלך בקרתי ואת משפתי תעשה ושמרת אתי מצותי לכת פרם והקמתי את דברי אמתך אשר דברתי ארדוד אביך: וישכנתי בתוך בני ישראל ולא אעזב את עמי ישראל: ויבן שלמה את הבית ויבנהו: ויבן את הקירות הבית מבייתו בצלעות ארזים מקרקע הבית עד קירות הספן צפה עץ מביית ויצף את קרקע הבית בצלעות ברזשים: ויבן את העשרים אמת מירפתי הבית בצלעות ארזים מן הקרקע עד הקירות ויבן לו מביית קדביר לקדש הקדשים:

יחידים והם היו מרובין מקרבנות הצבור, לכן שם הזהירו שמי שהוא בא להקריב קרבנות צריך תוא להיות מרוחק ומובדל מכה החרב. כי החרב כגול הוא לתמוכה. וכדכתיב (ישעיהו א'): גם כי חרבנו תפלה איננו שומע ידויכם דמום מלאו. אבל בהיכל ובקדשו קדשים ששם מקריבין רק קרבנות צבור. כי מה שהזאת הרם של פר כהן המשיח הוא בהיכל, וזהו משום דגם הוא נידון כדון צבור. לכן אפשר גם להשתמש בחרב, מפני שהאיסור הזה הותר מכללו אצל הצבור.

13 א"פ

(ול) ויבן דבר כי אל שלמה נצוד טבוס כנסו כל לו כנגלו כסס כי ואמר לו זה וכנגלו כסס למים כשילוני:

1 (יא) וידו דבר ה' וגומר. ראוי שתן הסכה למה באת הנבואה הזאת בזה המקום? שהיא השאלה הראשונה שהערוהי בפרשה, וראוי שנעיר עוד על

המסוק שאמר ויבן שלמה את הבית ויכלהו, שיראה בלתי צודק, למי שעדיין לא נשלמה מלאכת הבית. והנראה אלי בכל זה הוא, שלפי ששלמה נתעצם מאד לעשות בנין הבית בקיום מופלא, אם מפאת האבנים שהיו אבנים גדולות ואבנים יקרות אבני גזית לעד בצור יחשבון, ואם מפאת העצים שהיו עץ ארז שלא יכנס בו עפוש בשום זמן, וכל זה היה למען יעמדו הדברים ההם בימי השמים על הארץ, לכן קודם שיעשה שאר ההוצאה מהצווי קעצי ארזים ומהזהב בבית ובכרובים ובכלי הבית באה לו הנבואה הזאת, וכאלו עשה השם יתברך בו התראה: (יב) ואמר הבית הזה אשר אתה בונה אל תחשוב שלמה שהוא יעמוד לעד ולעולמי עולמים, ובעבור זה תעשה הבנין כל כך קיים והזק כי הנה התמדתו תלוי בתנאי אם תלך אתה והבאים אחרך בחקותי או אקים את דברי הטוב אשר דברתי לך, והוא שאשכון בתוך בני ישראל ולא אעזב אותם, נמזה נמשך שאם לא יעשו כן יחרב הבית ולא ישכון בו הכבוד האלקי, ובה היה לו מההערה והרמו על מה שיהיה באחרית הימים, וגם אמר כנגדו הדברים ההם כלם, ר"ל אם תלך בחקותי וגומר, להעירו שהוא עצמו עם היותו עתה דבק בעבודה האלקית ובכנין בית האלקים, הנה עוד מעט יסור לבנו מאחרי ה'. ובסדר עולם (פרק כ) אמרו שבאה לשלמה הנבואה הזאת על ידי אחיה השילוני, וכבר היכחתי כמה שעבר ששלמה נביא היה, אבל הנבואה הזאת אולי שבאה אליו על ידי נביא אחר אעפ"י שהוא היה נביא לה, כן שיתבייש ויתפעל יותר כדבריו ויהיה הנביא הזה עוד באותה התראה, וכבר יראה שבאה הנבואה הזאת על ידי נביא לשלמה, מאשר נאמר בספרו אגוזי זה יורא ה' אל שלמה:

14 א"פ